leo goossens †

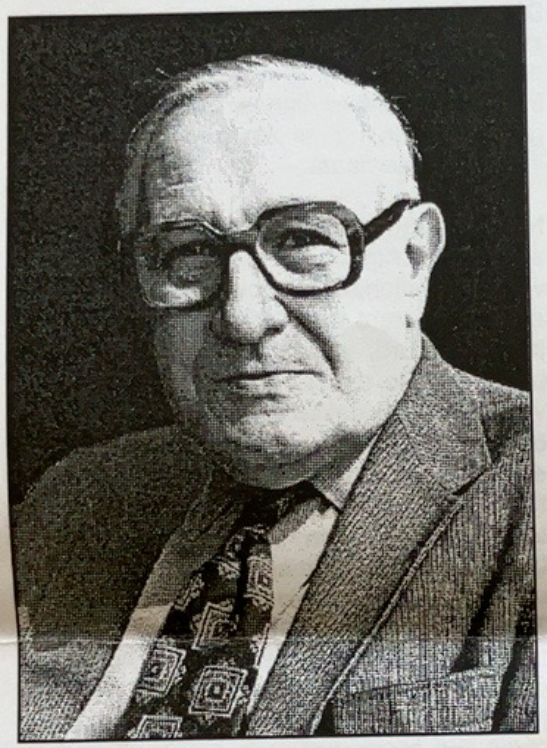

leo goossens

Het is niet zo eenvoudig een levensbericht te schrijven over een man, als je die pas tegen zijn zestigste hebt leren kennen! Levenservaring heeft dan zijn werk gedaan. Een mens is dan op weg bedààgd te worden, en (met één letter verschil) ook bedààrd.

De jonge Leo heb ik niet gekend, je bent aangewezen op informaties van derden, maar die worden in de loop van de tijd bijgekleurd vanuit het eindresultaat. Necrologieën dragen sterk het karakter van terugblik, vanuit het einde terugkijken naar het begin, terwijl een goed historicus weet, dat het voor betrokkenen anders liep. Het begin wist nog niet van het einde.
Soms helpen kunstenaars. In de achterkamer van Statenlaan 11 hing een schilderij, het portret van een jonge franciscaan, in pij en met nog volop donkere haren. De schilder van toen, van der Plas, heeft bepaalde karaktertrekken willen vastleggen. En bevestigt aldus een zekere, besliste gemoedsrust. Een dominante karaktertrek van dertig jaar later zat er blijkbaar toen al ten volle in.
Het komt ook naar voren in alle verhalen over vroeger: Leo is altijd en voor velen een rustpunt geweest, waar mensen zich thuis konden voelen, vrede konden ervaren. Dat lukt alleen, als het ook van binnen zit. Zoals na zijn dood iemand schreef: "Hij kon intens genieten, ook van de kleine dingen. Hij wist mensen te schatten en hoog te achten, ondanks hun feilen en tekorten. Hij was altijd hoffelijk, ook naar mensen die hij eigenlijk niet zo mocht."

Bij de Uitvaart in Alverna lag de keuze van de Evangelielezing voor de hand. De Zaligsprekingen werden in Leo's jonge jaren door veel hogere schrijvers verklaard tot hogere rijschool, een program voor gevorderden, in plaats van tot beginsel van het menselijk leven en het ontdekken van de diepste wortels van ons bestaan. Niet voor niets laten Mattheus en Lucas Jezus zijn verkondiging daar beginnen.
Gelukkig hebben de eenvoudigen het altijd beter geweten dan menig seminariedocent: het vaak harde leven zèlf leerde het hen. En je ontkomt niet aan de indruk dat Leo zijn benadering van het leven meekreeg van huis uit, van zijn ouders Johannes Mathias Goossens en Martha Maria van de Mortel.

gemoedsrust en stormachtig begin

Gemoedsrust zetelt binnen. Maar het leven dat op Leo afkwam, was na een kalm begin roerig genoeg en vroeg er ook om met het bewaren van die gemoedsrust geleefd te worden.
De wieg stond (15 mei 1916) in Deurne. Leo was de oudste, na hem werden nog zes broers en twee zussen geboren. De familie heeft levenslang een grote rol in zijn leven gespeeld. En vooral de latere jaren ontwikkelde hij zich voor oom- en oudoomzeggers tot een ware pater familias.
Vader was op 29-jarige leeftijd gemeentesecretaris van Deurne geworden. Leo kon

met smaak vertellen hoe sommige gemeenteraadsleden dat toch wel erg jong vonden. De oudste wethouder stelde echter, dat dàt per dag een kleiner probleem zou worden. Een aantal jaren later volgde de verhuizing naar Sint Anthonis, waar vader burgemeester geworden was en heel lang gebleven is. De reis ging per koets, en het eerste opstel dat Leo op de nieuwe basisschool schreef ging over die tocht, en hoe onderweg broertje Kareltje (de ons welbekende p. Hilarion alias "Kleine Toet") misselijk geworden was.

Ook de jaren in Megen waren nog jaren van rust, maar dat veranderde daarna snel. De priesterwijding (1942) viel in oorlogstijd. De aanwijzing voor studie te Nijmegen had dan ook directe gevolgen. De studie zelf ging ook na de formele sluiting van de universiteit wel door. De theologen, clerici en klein in aantal, haalden gewoon de lessen bij de professoren thuis - althans totdat Nijmegen oorlogsgebied werd.
Maar er waren heel andere problemen. De Vermeerstraat was een huis vol jonge mannen, en daarvoor waren de voedselbonnen toch wel onvoldoende. Dat werd dus foerageren in Sint Tunnis. De rugzak aan de binnenkant van de oude bruine kloostermantel heeft ooit zelfs een half varken in trein en bus meegesleept.
Van het een kwam toen het ander. Sint Tunnis was ook haard van verzet, vooral voor het verzorgen van onderduik- en pilotenopvang. Leo heeft mij nooit verteld (willen vertellen?), in hoeverre hij daarbij betrokken was. Anderen menen dat tijdens een van Leo's expedities naar Sint Tunnis de verkeerde Goossens werd opgepakt. Wel vertelde Leo met zichtbare pret hoe een van de cipiers zijn brevier wist binnen te smokkelen, nadat hij was opgepakt en in het gevang van 's-Hertogenbosch beland was. Verdrietiger was dat zijn oudste broer Tonny in die dagen omkwam bij een bombardement op de boerderij waar deze ondergedoken zat.

In augustus 1944 werd Leo uit het gevang ontslagen. Zijn contact met Peter Zuid, de KP-commandant in Sint Anthonis, leidde ertoe dat hij gevraagd werd aalmoezenier te worden bij de juist oprichte Stoottroepen (1e compagnie), eerst in de laatste oorlogswinter in Maas-en-Waal (Leeuwen) gelegerd, en daarna bij de grote opmars via Kleve Duitsland in.
De verhalen onder de (oud-)Stoottroepers zijn legio. Hoe Leo niet bang was als het om zijn mensen ging. Hoe hij bijvoorbeeld bij de begrafenis van enkele gevallenen gewoon doorging, al sloegen de granaten in de tuin daarnaast.

Na de wapenstilstand werd Leo eerste assistent bij de hoofdaalmoezenier en adviseur van het Nationaal Katholiek Thuisfront. De eerste assistent werd ook naar Nederlands Indië gestuurd, vanwege een daar gerezen probleem. De apostolisch vicaris van Batavia (zo heette Jakarta toen nog) vond dat de jurisdictie over de Nederlandse troepen en het militair ordinariaat daar aan hem toekwamen, en niet aan de Nederlandse legerbisschop, de aartsbisschop van Utrecht. Een delicate opdracht, die tot een - voor Utrecht - goed einde werd gebracht.
Tussendoor is hij, bij de 1e Politionele Actie, ook nog met het 7e bataljon Stoottroepen het binnenland in geweest. Dat bataljon had al twee aalmoezeniers zien sneuvelen, en in de gegeven omstandigheden van echt krijgsbedrijf kon en wilde men niet zonder.

Leo stond ook aan de wieg van de Bond Oud Stoottroepers, waarvan de leden in groten getale naar zijn begrafenis kwamen, en met vaandel en al zijn kist de kerk in- en uitdroegen. In 1946 werd te Beneden-Leeuwen een herdenkingskapel ingericht, waar Leo (samen met de dominee) vijftig jaar lang in de jaarlijkse herdenking voorging. Op 15 mei aanstaande zal daar een gedenksteen worden aangebracht, en een straatnaam naar hem worden vernoemd.
In de eerste jaren heeft die Bond Oud-Stoottroepers méér dan reünie-betekenis gehad. Er was directe betrokkenheid bij de demobilisatie van de eerste generaties stoottroepers. Dat was minder eenvoudig dan nu - na een halve eeuw - lijkt. Hoe maken die jonge mannen, na jaren van onderduik en van oorlogservaringen in Nederland/Duitsland en daarop veelal direct aansluitend in Nederlands-Indië, een nieuw maatschappelijk begin? Leo is daarbij in-

tens en ook naar personen toe direct betrokken geweest.

En zo bleef Leo van het een in het andere rollen. De verslagen Duitsers moesten, zeker nadat de Koude Oorlog steeds manifester werd, geholpen worden. Op 31-jarige leeftijd werd Leo directeur van de Caritas Missie. Dat betekende ook verhuizing naar 's-Gravenhage. In de jaren 1945-1947 was hij te 's-Hertogenbosch ingekwartierd geweest bij de familie Jonkers. Vader en dochter komen in het verdere verhaal nog terug.

was de pater niet erg jong?

In de jaren 1942-1948 was alles anders gegaan dan het Provinciebestuur van de Nederlandse Minderbroeders voor Leo had bedacht. Het in grote verantwoordelijkheid zorgen voor mensen was dagtaak geworden - en zou dat ook blijven. Maar pater Provinciaal had daar toch zo zijn vragen bij. Leo studeerde in 1947, naast zijn volle dagtaak, te Nijmegen af zoals dat behoorde. Maar nu al directeur van Caritas, wat moest er van het beoogde proefschrift worden? En van hetgeen, voor later tijden niet meer te achterhalen, met de aanwijzing voor studie werd beoogd?
Die vraag heeft Leo niet op zich laten zitten en gaf aan P. Provinciaal een garantie voor het klaarkomen van zijn proefschrift af. Toch was het wel goed dat het directeurschap-Caritas in 1950 afliep, en te Utrecht (nabij een grote universiteitsbibliotheek) het proefschrift kon worden afgerond.
In 1952 wàs het proefschrift er: "De meditatie in de eerste tijd van de Moderne Devotie", uitgegeven bij Gottmer - ook een naam (en familie) die in het verdere levensverhaal zal terugkomen.
De Moderne Devotie, ook in relatie tot de toenmalige Observantenbeweging bij de Minderbroeders (Jan Brugman e.a.!), is daarna zijn studieus thema gebleven, naast alle werk. Die voorkeur wees ook de weg naar de gebedenboekjes van het gewone "leken"-volk en de ermee verbonden "santjes". Die liefde is nooit meer vergaan en, door alle dwarspaden van de levensweg heen, onderhouden en vooral ge-interioriseerd.

Na de promotie gebeurde echter iets merkwaardigs. Volgens de zogenaamde "blauwe kaart" (die blijkt tegenwoordig wit te zijn), werd Leo benoemd tot assistent-archivaris te Weert. Het is - voor kenners - nauwelijks voor te stellen: Leo met zijn kwaliteiten, onderdaan "onder Daan" (van Welie)?
Ik ben eerder geneigd aan iets anders te denken: iets van "en nu even kalm-aan, jongeman". En steek je energie in studeren en publiceren! Franciscaanse periodieken zijn daar dan, maar ook later, de getuigen van.
Of was de benoeming van 1952 de dekmantel van iets anders? Ook navraag levert geen helderheid of een en ander te maken had met plannen die de Provincie met de Derde Orde had. De verhuizing naar Brummen (Akkervoorde begon toen) laat die vraag stellen.
Bij de inrichting van de kapel van Akkervoorde kwam de oude Bossche relatie van pas. Vader Jonkers had een meubelfabriek. Het is de tijd dat goede timmerlieden nog schrijnwerkers waren (wie herinnert zich nog broeder Angelicus Spanjaard?), met kennis van de kunstgeschiedenis. Oude Evangelistenbeelden laten zich dan goed verwerken in de communiebank, enzovoorts.

zorg dat je erbij komt, bij de marine

Zo is het in 1955 met Leo niet gegaan. Om welke delicate aangelegenheid het toen ging, is niet duidelijk geworden. Het disfunctioneren van de toenmalige hoofdaalmoezenier van de marine speelt later. Evengoed was er een zo bijzondere aanleiding, dat P. Provinciaal vanuit Utrecht benaderd werd om uitgesproken deze medebroeder als aalmoezenier ter beschikking te stellen. En zo werd het verloop van de levensgeschiedenis opnieuw doorkruist.
Overigens heeft men bij de Marine vaktermen in huis voor zulk "zig-zag-varen".
Eerste standplaats werd het Marine Opleidings Kamp (MOK) in Hilversum. Waren daar ook de sleutels ter beantwoording van de vraag naar de aanleiding te zoeken? We zullen het vermoedelijk nooit meer achterhalen.
In de jaren 1955-1960 woonde hij bij de Loenense pastoor Vehmeijer, in februari

2000 overleden. De uitzending naar Biak (Nieuw Guinea) vormde 1958/59 een onderbreking. Daarna volgde de periode dat hij feitelijk de hoofdaalmoezenier verving, die enerzijds geregeld uitviel, maar anderzijds moeilijk gevraagd kon worden terug te treden. Extra delicaat was dat deze situatie naar buiten niet zo (vice-hoofdaalmoezenier) mocht heten. In 1963 volgde de feitelijke benoeming tot hoofdaalmoezenier.
In de jaren 1960-1967 woonde Leo op de Zwarteweg 22 te 's-Gravenhage, het grote en half-leegstaande huis van Stien van Gent, zus van onze medebroeder Anectus z.g., op loopafstand van de oude Boschkant. Hij hield daar ook kantoor.
In 1967 volgt de verhuizing naar Statenlaan 11: drie decennia (en toenemend) de zoete inval voor velen, medebroeders, familie en vrienden, onder de laatsten ook de vele oud-Stoottroepers.

Dat was onmogelijk geweest, zonder de goede zorgen van Ell Jonkers. Als jong meisje had ze al veel werk voor de bij haar ouders ingekwartierde aalmoezenier gedaan. In latere jaren heeft ze zijn proefschrift en veel artikelen getypt, en na 1960 ging zij het secretariaat van de Hoofdaalmoezenier verzorgen. Daarbij was ook het redactiewerk voor het contactblad "Salvo" - een hondenbaan, die dan ook maar als naam gegeven werd aan de hond die na de verhuizing naar Statenlaan 11 (waar ook zij ging wonen) werd aangetrokken.
"Ell" werd voor velen een begrip - door het vele secretariaatswerk, maar ook door de praktijk van een gastvrij huis. Men kan zich Leo nauwelijks voorstellen bij het zetten van koffie, en nog minder in andere huishoudelijke taken.
Nu is dat anders, maar zestig/zeventig jaar geleden werd dat aan priesters en priesterreligieuzen ook niet geleerd. Ell bleef, ook na 1972, toen de hoofdaalmoezenier met groot-verlof ging, als zorgzame rechterhand.

groot verlof was géén pensioen

Na 1972 wist de Provincie Leo (en daarmee Ell) voor andere taken te vinden.
K-750, project van voorbereiding en uitvoering rond de Franciscus-jubilea in 1976 en 1982, bracht een nieuw begin. De Gottmerreeks is zonder Leo en Ids Jorna moeilijk denkbaar.
In 1974 kwam de vraag aan de orde waar in Nederland de franciscaanse studies zouden blijven, nadat in 1967 de eigen priesteropleiding werd overgedragen aan de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht (nu Theologische Universiteit te Utrecht). In de bijeenkomst te Utrecht, Deken Roesstraat, werd Leo voorzitter en ondertekende secretaris van een werkgroep, die eerst de Franciscaanse Akademie en vervolgens het Franciscaans Studiecentrum Utrecht van de grond tilde.
In dat kader pasten expedities naar Sint Truiden, waar de Vlaamse Minderbroeders een Instituut voor Franciscaanse Geschiedenis (met tijdschrift Franciscana waarin opgenomen ons oude Bijdragen) onderhouden. Daarin paste ook, op verzoek van de Franciscaanse Samenwerking, de opzet van een driejarige cursus voor Franciscaans middenkader. Die cursus is achtereenvolgens drie keer gerealiseerd, en dat resultaat vroeg weer om een vervolgaanbod voor de afgestudeerden.
Betrokken werd Leo ook bij de Commissie Monumentenzorg van onze Provincie, die zich niet alleen met de pretiosa (die zijn vaak in een museum veiliger thuis!), maar ook met de curiosa bezig hield. Overigens hebben niet wij verzonnen dat de franciscanen bij de nationale stichting voor beheer van kerkelijk kunstbezit het codecijfer "11" kregen.
Daarnaast was hij jarenlang - al vanaf 1967 en niet 1980, zoals op de blauwe kaart staat - voorzitter van het schoolbestuur Leiden/Lisse. Wel werd het 1980 Leiden alléén.
Heel lang was ons provinciebestuur formeel schoolbestuur van al onze scholen - feitelijk betekende dat de absolute heerschappij van schoolrectoren en de voor het provinciebestuur optredende ("ambtelijk") secretaris P. Patritius Mikx. Hoe maak je de goede overgang naar plaatselijke leken-besturen, aan wie je uiteindelijk die scholen kunt overdragen? Eerst aparte besturen voor bijvoorbeeld Leiden en Lisse, met alleen eigen medebroeders, dan mobiliseren van plaatselijke bestuurders (niet allemaal tegelijk), en zo geleidelijk van alleen medebroe-

ders-bestuurders naar géén medebroeders-bestuurders.
Vooral in het begin was dit niet alleen voor de rectoren, maar ook voor de aan die scholen docerende medebroeders, een heel gevoelige zaak. Het gevoel, door de Provincie in de steek gelaten te worden, stak bij die broeders overigens dieper, en vond ook andere (en eerdere) aanleidingen.

medebroeder

De feitelijke levensloop van Leo heeft met zich meegebracht, dat veel medebroeders hem nauwelijks hebben gekend. Voor velen van ons was hij daarom tot op zekere hoogte een betrekkelijke buitenstaander, misschien zelfs kleine onafhankelijke.
Onafhankelijk was hij zeker, zodra dit op onafhankelijkheid van de geest betrekking mag hebben. Voor wie het anders bedoelt, moet gelden dat betrokkene iets heeft gemist.
Leo's rustige hartelijkheid hield altijd de grote bereidheid in, van dienst te zijn. In die lijn past ook, dat het gastvrije huis aan de Statenlaan in de praktijk begon te functioneren als het centrum van de Haagse regionale communiteit. Jarenlang deelden hij en Wiel Creemers het gardiaan- en vicarisschap daarvan.
Door heel zijn leven heen loopt ook de vaste assistentie in onze parochiekerken - de Paschalis in 's-Gravenhage, het vanuit Weert biechthoren enz. in Meijel (uit die tochtige kerk kwam hij steeds verkouden thuis) en vooral in de Haagse Boschkant. Jarenlang deed hij daar vaste dienst. En als mijn moeder naar de H. Mis van 11.30 uur ging, hoopte ze maar dat Leo zou preken. En dat verlangen was niet eens stiekem, en werd door velen gedeeld.
Want dat kon hij: in eenvoudige "niet-theologische" taal spreken over hetgeen tegelijk de diepste dingen van het menselijk leven zijn. Dat was belangrijk punt in het gegeven dat zo velen zich bij hem thuis konden voelen. Maar het omgekeerde is ook waar: hij voelde zich thuis bij zijn mensen. En bij de broederschap, die zowel bestuurlijk (K-750) als in de persoon van concrete medebroeders altijd een beroep op hem mochten doen.
Voor de vele medebroeders die hem niet of nauwelijks kenden mocht deze necrologie daarom wel wat regels méér zijn!

leonardus antonius maria goossens

geboortedatum	: 15-05-1916
geboorteplaats	: Deurne
intrede	: 07-09-1935 te Hoogcruts
eenvoudige geloften	: 08-09-1936 te Venray
plechtige geloften	: 08-09-1939 te Alverna
priesterwijding	: 15-03-1942 te Weert

1942-1947	: studie theologie te Nijmegen
1944-1945	: aalmoezenier bij de Stoottroepen
1945-1947	: assistent bij de hoofdaalmoezenier en adviseur van het Nationaal Katholiek Thuisfront. Wonend te 's Hertogenbosch
1947-1952	: directeur Caritas Missie. Wonend te 's Gravenhage
1952	: promotie tot doctor in de theologie te Nijmegen
1952-1954	: assistent-archivaris te Weert
1954-1955	: werkzaam op 'Akkervoorde' te Brummen
1955-1963	: aalmoezenier bij de Marine. Wonend te Hilversum, later te Loenen aan de Vecht en 's Gravenhage
1963-1972	: hoofdaalmoezenier van de Marine te 's Gravenhage (Statenlaan)
1972-1981	: werkzaam aan het project K-750; voorzitter van de werkgroep ter oprichting van de Franciskaanse Akademie en Franciscaans Studiecentrum; lid van de commissie Monumentenzorg; voorzitter van het schoolbestuur Lisse-Leiden.
1981-1999	: rustend te 's Gravenhage
1992-1998	: gardiaan van de regio Den Haag-Delft
1998-1999	: verblijf in verpleeghuis Sammersbrug te Den Haag
23-12-1999	: overleden te Den Haag
30-12-1999	: uitvaartdienst en begrafenis op het kloosterkerkhof te Alverna/ Wijchen

de laatste levenswijziging

Terugkijkend, en luisterend naar oog- en oorgetuigen lijkt het of dit leven "vanzelf" ging. De barensweeën waarover de Schrift (bijv. Rom. 8, 18-25) spreekt, zijn niet het beeld dat wij op het eerste gezicht aan Leo overhouden. Het leek bij hem allemaal "vanzelf" te gaan, met blijmoedigheid en gelijkmoedigheid.

Die gelijkmoedigheid kreeg echter, langzaam maar zeker, een heel ander karakter toen het licht langzaam ging doven. Na de lichte herseninfarct, in 1992 op de dag dat hij zijn gouden priesterfeest gevierd had, kon hij een beloofde geschiedenis van de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht niet meer op papier krijgen. Hij ging er nog regelmatig voor aan zijn bureau zitten, maar wat hem altijd zo goed afging, schrijven, lukte niet meer. Vaak schreef hij hetzelfde als de dag daarvoor. Gelukkig ligt het basismateriaal vast in een reeks eerder door hem geschreven artikelen.
Eindfase was, dat in verpleeghuis Sammersbrug na mei 1998 steeds grotere delen wegvielen uit zijn herinnering. Als bezoeker moest je wennen aan hetgeen deskundigen aanraden: "praat maar met het andere bezoek", elke dag Ell en daarnaast trof je dan soms, bijvoorbeeld, die andere oud-hoofdaalmoezenier Arie van Diemen. "En kijk dan hèm aan..."
De vaste bezoekers waren hem tenslotte nog wel vertrouwd en werden met vreugde begroet. Maar of hij nog precies wist wie ik was, die laatste keer, drie weken voor zijn dood, op 23 december 1999....?

Het heeft ons voorbereid op de 30e december, toen velen, een kerk vol, Leo begeleidden op zijn laatste tocht, en wij hem definitief moesten aanbevelen: à-Dieu.

jan de kok (utrecht) ✦

Mgr. dr. J.A. de Kok o.f.m.
titulair Bisschop van Frevreo
hulpbisschop Utrecht

Mediant jrg. 7 nº 5 31/3 2000 intern communicatieblad
tijdschrift Nederl. Franciscanen